

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΡΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΗΣ ΣΥΜΠΡΑΞΕΙ

ΒΑΣΙΟΥ ΣΚΟΡΔΕΛΗ, π. Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΑΛΕΞΙΟΥ ΖΑΜΑΡΙΟΥ Διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΠΑΔΩΤΗΡΙΟΥ, Διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου Πελοποννήσου, ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΡΩΣΗ, Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν Ἀρδακείῳ κλπ.

ΥΠΟ

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Προϋν διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείου.

ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΤΙΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΗΡΩΤΕΑ ΔΡΑΧ. 6.

ΕΝ ΤΗ ΑΛΛΟΔΑΠΗ ΦΡΑΓΚΑ ΧΡΥΣΑ 7.

Ἄριθ. 9

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Αὐγούστου

1892.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ. Τίνες αἱ ἀρεταὶ τοῦ νέου συστήματος τῆς Ἐκπαιδεύσεως.—Περὶ τοῦ διοργανισμοῦ τῶν Διδασκαλείων.—Μαθήματα ἐκ τῆς γεωγραφίας—Παπαμάρκεια ἀναγνωσμάτια.—Σύμμικτα.—Βιβλιογραφία.

ΤΙΝΕΣ ΑΙ ΑΡΕΤΑΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

(Συνέχεια ἰδὲ φύλλον 4).

Ὅγδοη ἀρετὴ τοῦ νέου συστήματος τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἡ εὐγενὴς τῶν διδασκάλων προσπάθεια, οἱ μαθηταὶ ὅπως αἰσθάνονται εὐδαιμονίαν ἐν τῷ σχολείῳ, ὅπως μανθάνωσι μὲ εὐχαρίστησιν μᾶλλον τὰ μαθήματα ἢ μὲ λύπην καὶ στενοχωρίαν, ὅπως ἔχωσιν ἐνδιαφέρον πρὸς τὰ μαθήματα. Ἡ ἀρχὴ αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν μᾶλλον ἢ ἥττον σαφεῖ ἰδέαν ὅτι πάντοτε ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια, εἰς ἣν εὐρίσκει τὸ παιδίον εὐχαρίστησιν, εἶναι ὑγιὴς ἐνέργεια καὶ ἀντιστροφή. Σήμερον οὐδεὶς πλέον ἀμφισβᾷλει ὅτι ἡ ἔφεσις τῶν παιδίων πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μάθημα εἶναι σημεῖον ὅτι τὸ ἀναπτυσσόμενον πνεῦμα ὠρίμασε πρὸς τοιαύτας ἰδέας καὶ ἔχει τούτων ἀνάγκην πρὸς ἀνάπτυξιν. Καὶ πάλιν ἐξ ἄλλου μέρους ἡ ἀποστρόφῃ τῶν μαθητῶν πρὸς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μάθημα δηλοῖ ὅτι τὸ μάθημα τοῦτο προσφέρεται προῶρως ἢ προσφέρεται οὐχὶ φυσικῶς. Ἐντεῦθεν ἐξηγοῦνται αἱ πολλαὶ προσπάθειαι τῶν διδασκάλων νὰ ποιήσωσι τὴν διδασκαλίαν ἐνδιαφέρουσαν, νὰ δρῶσιν τὴν ὕλην τὴν κατάλληλον διὰ πᾶσαν τάξιν τοῦ σχολείου, τὴν κατάλληλον διὰ πᾶσαν ἡλικίαν. Ἐντεῦθεν οἱ πολλοὶ λόγοι περὶ τῆς σημασίας τῶν

παιγνιδίων, ἡ ὑπεράσπισις τῶν παραμυθίων ὡς παιδαγωγικῆς ὕλης, τοῦ Ροβισῶνος, τοῦ Ὀμήρου, τοῦ Ἡροδότου. Ἐντεῦθεν τὰ διακείμενα τῶν μαθημάτων, αἱ ἐκδρομαὶ τῶν μαθητῶν, τὸ ἄσμα, ἡ γυμναστική. Ἡ κλίσις πρὸς τὸν ἀσκητικὸν βίον βαθμηδὸν ἐκλείπει καὶ ἐκ τοῦ βίου καὶ ἐκ τοῦ σχολείου καὶ ὅ,τι χαρακτηρίζει τὴν τάσιν τῶν πολιτειῶν νὰ αὐξήσωσι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπων, τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὸν βίον τῶν σχολείων.

Ἐνάτη τοῦ νέου συστήματος ἀρετὴ εἶναι ὅτι δὲν δίδει εὐθύς ἐννοίας ἀπηκριβωμένας, ἀλλὰ προβαίνει ἐκ τῶν ἥττον ὠρισμένων εἰς τὰ μᾶλλον ὠρισμένα. Καθὼς δ' ἀγύμναστος ἀκόμη ὀφθαλμὸς τοῦ μικροῦ παιδίου κατ' ἀρχὰς διακρίνει μόνον τὸ μέλαν ἀπὸ τοῦ λευκόν, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐξασκεῖται νὰ διακρίνη τὰ διάφορα χρώματα ἀπ' ἀλλήλων ὡς καὶ τὰ διάφορα τῶν ἀντικειμένων σχήματα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου κατ' ἀρχὰς μὲν διακρίνει χονδρικῶς τὰ πράγματα, κατόπιν δὲ διὰ τῆς ἀσκήσεως ἔρχεται εἰς τὰς λεπτάς καὶ διακριτικὰς τῶν ἀντικειμένων διαφοράς. Τὴν ὁδὸν αὐτὴν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ πρὸς ταύτην πρέπει νὰ συμμορφωθῇ καὶ ἡ ἀνατροφή. Οὔτε ὠφέλιμον οὔτε χρησίμimon εἶναι νὰ λέγωμεν εἰς τὸ ἀμόρφωτον πνεῦμα ἐπεξεργασμένας ὑψηλάς ἐννοίας. Βεβαίως τὴν λέ-

ξιν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν καὶ ταύτην νὰ ἀπομνημονεύσωσιν οἱ μαθηταί. Καὶ ἀπλοῖ διδάσκαλοι νομίζουσιν ὅτι, ὅταν οἱ μαθηταὶ κατέχωσι τὴν λέξιν, κατ' ἀνάγκην κατέχουσι καὶ τὸ πρᾶγμα. Ἄλλ' ἀρκεῖ μία ἴσως πλαγία ἐρώτησις νὰ ἀποδείξη τὸ ἐναντίον. Ἀποδεικνύεται δηλ. ὅτι αἱ λέξεις εἶναι ἀποτεταμιευμένοι ἢ ἄνευ οὐδεμιᾶς σημασίας ἢ μετὰ σημασίας ἀμυδρᾶς καὶ ἀσαφοῦς ἢ καὶ μετὰ στρεβλῆς. Αἱ ἀκριβεῖς ἔννοιαι μόνον τότε δύνανται νὰ ἐννοηθῶσι, ὅταν ἐπανειλημμένη πείρα παράσχη ἡμῖν τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικόν, ὅταν σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς γινομένης παρατηρήσεως ἀποκαλυφθῶσι καὶ αὐτὰ τὰ ἥττον φανερὰ γνωρίσματα, δι' ὧν διακρίνονται τὰ ὄντα καὶ γινόμενα, ὅταν γνωσθῇ ἐκάστη κλάσις τῶν φαινομένων εἴτε συγχρόνων εἴτε κατὰ διαδοχὴν διὰ τῆς ἀκριβοῦς ἐξετάσεως τῶν εἰς ἐκάστην τῶν κλάσεων τούτων ὑπαγομένων μερικῶν περιπτώσεων. Καὶ διὰ τοῦτο εἴμεθα ἠναγκασμένοι ἐν τῇ ἀνατροπῇ νὰ ἀρχίζομεν μὲ ἀκατεργάστους ἔννοιαι, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου νὰ ποιῶμεν αὐτὰς μᾶλλον καὶ μᾶλλον καθαρωτέρας, διευκολύνοντες εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀπόκτησιν τοιαύτης πείρας, ἣτις κατ' ἀρχὰς μὲν διορθοῖ τὰ μᾶλλον ψηλαφητὰ, ἔπειτα δὲ καὶ τὰ ἥττον ἐπαισθητὰ. Οἱ δὲ ἐπιστημονικοὶ τύποι πρέπει νὰ οἰδῶνται τότε μόνον, ὅταν αἱ ἐν αὐτοῖς περιεχόμεναι ἔννοιαι κατενοήθησαν ἐκάστη ἰδίᾳ.

Δεκάτη ἀρετὴ τοῦ νέου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος εἶναι ἡ ἰδιαίτερα ἐπιμέλεια τοῦ διδασκάλου πρὸς τὴν αὐτενέργειαν, πρὸς τὴν αὐτοβοήθειαν καὶ αὐτοδιδασκαλίαν τοῦ μαθητοῦ. Ὅτι δύνανται μόνον οἱ μαθηταὶ νὰ εἴπωσι, νὰ εὗρωσι, νὰ δεῖξωσι, δὲν πρέπει νὰ λέγηται, νὰ δεικνύηται παρὰ τοῦ διδασκάλου. Καθὼς εἰς τὴν φυσικὴν ἀνατροπὴν ἢ πρόσληψιν τῶν τροφῶν, ἢ μάθησιν αὐτῶν καὶ ἢ ἐπεξεργασίᾳ πρέπει νὰ γίνηται ὑπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ τρεφομένου, ἵνα τραφῇ καὶ αὐξηθῇ, οὕτω καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν ἀνατροπὴν οἱ μαθηταὶ δὲν πρέπει νὰ εἶναι δοχεῖα, εἰς ἃ ὁ διδάσκαλος νὰ ρίπτῃ παντοίας γνώσεις, ἀλλὰ πρόσωπα αὐτενεργὰ ἀκούοντα μετὰ προσοχῆς τὰ διδασκόμενα καὶ κατανοοῦντα αὐτὰ, ἐξετάζοντα καὶ παρατηροῦντα μετ' αὐτοτελείας καὶ ἀνεξαρτησίας τὰ πρᾶγματα, ἐκφραζόμενα ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν γλώσσῃ διὰ τῶν λέξεων τῶν ἰδίων. Ὁ μαθητὴς μανθάνει εὐχαρίστως, ὅτι μανθάνει μὲ τὸν διδάσκαλον. Καὶ τὸ σπουδαιότατον κατὰ τὴν διδασκαλίαν εἶναι ὄχι τόσο αἱ ἀλή-

θειαι, ὡς διδάσκωμεν τοὺς μαθητὰς, ὅσον ὁ τρόπος, καθ' ὃν αὐτὸς μόνος μανθάνει νὰ εὕρισκῃ τὴν ἀλήθειαν. Καὶ διὰ τοῦτο πρὶν δοθῇ ἢ ἀλήθειαι, πρέπει νὰ σκεφθῇ δι' αὐτὴν ὁ μαθητὴς, νὰ κοπιᾷ. Δὲν ἐπιδιώκομεν ἐν τῇ ἀνατροπῇ νὰ εἶναι ὁ μαθητὴς πολυμαθὴς, ἀλλὰ φιλομαθὴς. Τὴν αὐτενέργειαν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ὑποδεικνύει ἡμῖν αὐτὴ ἢ φύσις τοῦ ἀνθρώπου. Παρατηρήσατε πόσον εἶναι εὐκίνητον καὶ πολυάσχολον τὸ μικρὸν παιδίον. Δὲν μισεῖ τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ τὴν ζητεῖ, τὴν ἐπιδιώκει. Ἐν τῷ οἴκῳ οὐδεμίαν ἔχει ἡσυχίαν, διάφορα τοῦ οἴκου πράγματα μετακινεῖ αὐτοβούλως, μὲ ἀπλᾶ ὄργανα ἐργάζεται καὶ κατασκευάζει ὅ,τι τοῦ ἀρέσκει, θραύει διάφορα πράγματα καὶ δοκιμάζει τὰς ἰδιότητας αὐτῶν διὰ διαφόρων αἰσθητηρίων. Ἡ αὐτενέργεια εἶναι ἡ ζωὴ του. Ἴδου τὸ ἐπὶ τῶν γονάτων σου καθήμενον παιδίον πῶς κρατεῖ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου τὸ ἀθურμάτιόν του, ἵνα τὸ ἴδῃς. Παρατήρησον πῶς παράγον τόνον τινὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἢ ἐπὶ τοῦ πιάτου διὰ τοῦ ὑγροῦ δακτύλου προστριβομένου ἐπιστρέφει καὶ σὲ παρατηρεῖ καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνει τὸ αὐτὸ καὶ πάλιν σὲ παρατηρεῖ θέλον νὰ σοῦ εἴπῃ διὰ τούτου ἄκουσον τὸν νέον τόνον. Περιεργάσθητι τὸ μικρὸν, πῶς προκαλεῖ τὴν προσοχὴν τῆς μητρὸς του ποτὲ μὲν εἰς τοῦτο, ποτὲ δὲ εἰς ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, ὅπερ θὰ παρετίνατο ἐπ' ἀπειρον, ἂν ἡ ἀνόητος μήτηρ δὲν ἀπηγόρευεν εἰς αὐτὸ νὰ μὴ τὴν ἐνοχλῇ! Παρατήρησον τὸ μικρὸν πῶς ἐξερχόμενον μετὰ τῆς μητρὸς του ἢ τοῦ πατρὸς του εἰς τὴν ἐξοχὴν τρέχει πρὸς τὸ ὠραῖον ἄνθος καὶ κόπτει αὐτὸ ἐπιστρέφει καὶ δεικνύει τοῦτο περιχαρὲς, ἀναμένον νὰ ἀκούσῃ παρὰ τὸν γονέων του πόσον τὸ ἄνθος εἶναι ὠραῖον. Ἴδὲ μὲ πόσον ζῆλον καὶ μὲ ποῖαν ζωηρότητα πᾶν μικρὸ παληκαράκι περιγράφει ὅτι νέον ἦκουσεν ἢ εἶδε, ἀρκεῖ μόνον νὰ εὗρῃ ἕνα, ὅστις νὰ δύναται μετὰ συμπαιθείας νὰ ἀκροᾶται αὐτό. Δὲν εἶναι ἐκ πάντων τούτων καταφανὲς τί πρέπει νὰ συμπεράνωμεν; Δὲν ἐπιβάλλεται ἡμῖν ὡς καθήκον νὰ κανονίσωμεν τὴν μέθοδον ἡμῶν κατὰ τὸ ὀρμέφυτον τοῦτο; Καὶ τί νὰ πράττωμεν; ἀπλούστατον πρᾶγμα, νὰ ἀκροώμεθα ὅτι τὸ παιδίον μᾶς διηγείται, νὰ ὀδηγῶμεν αὐτὸ νὰ λέγῃ ὅτι σκέπτεται περὶ παντὸς ἀντικειμένου, νὰ στρέφωμεν τὴν προσοχὴν του εἰς πράγματα, ἃ δὲν ἀντελήφθη ἀκόμη, ἵνα γυμνασθῇ νὰ παρατηρῇ πᾶν πρᾶγμα προσπίπτον εἰς τὰς αἰσθήσεις του. Ἐν ἄλλαις λέξεσι νὰ ὑποστηρίζωμεν τὴν αὐτενέργειαν καὶ αὐτανάπτυξιν τοῦ μαθητοῦ, ὅπως

ἀπαιτεῖ ἢ φύσις αὐτοῦ. Τὸ νὰ λέγῃ τις πρότερον εἰς τὸν μαθητὴν τὸ μάθημα καὶ ἔπειτα νὰ ἀπαιτῇ νὰ ἐπαναλάβῃ αὐτὸ ὁ μαθητὴς δὲν σημαίνει ὅτι διδάσκωμεν αὐτὸν νὰ παρατηρῇ, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι ποιοῦμεν αὐτὸν δεκτικὸν τῶν παρατηρήσεων τοῦ ἄλλου, ὅπερ ἐξασθενοῖ τὴν πρὸς αὐτανάτροφὴν καὶ αὐτανάπτυξιν φυσικὴν τοῦ ἀνθρώπου τάσιν, στερεῖ αὐτὸν τῆς χαρᾶς, ἣτις πηγάζει ἐκ τῆς ἐντάσεως τῆς δυνάμεως καὶ ἐπιτυχίας, καὶ χαλαροῦται ἢ προσοχὴ του, ἣτις ποιεῖ τὰς ἐντυπώσεις ζωηρὰς καὶ πλήρεις καὶ συνηθίζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν αὐτοβοήθειαν, ἣτις εἶναι τὸ στήριγμα καὶ κόσμημα αὐτοῦ ὡς καὶ ἡ ἐγγύτης τῆς ἐν τῷ βίῳ τελεσφόρου αὐτοῦ δράσεως.

ἀκολουθεῖ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΩΝ

Ὁ μέγας τῆς Γερμανίας διδάσκαλος K. Stoy, οὗ τὸ ἐπὶ τῆς ὑψίστης κορυφῆς τοῦ Θουριγγεῖου ὄρους μνημεῖον μαρτυρεῖ τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐπιγενομένων δι' ἃσα μεγάλα ἔπραξεν ἐπὶ 40 ἔτη ὡς καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ὡς διευθυντὴς τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Διδασκαλείου ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ τῶν διδασκάλων, ἔχει ἐκδώσῃ καὶ ἴδιον βιβλίον περὶ διοργανισμοῦ τῶν διδασκαλείων, ἐξ οὗ μεταφράζομεν τὰ δύο πρῶτα κεφάλαια. Αἱ ἰδέαι περὶ διοργανισμοῦ τῶν διδασκαλείων τοῦ ἀοιδίμου Stoy εὗρον πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὑποδοχὴν καὶ κατὰ τὰς ἰδέαις τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς εἶχε διοργανωθῆ καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖον. Ἦδη, ὅτε κακίζονται παρ' ἡμῖν τὰ διδασκαλεῖα καὶ ὁ διοργανισμὸς αὐτῶν, νομίζομεν ὅτι θέλει μετὰ προσοχῆς ἀναγνωσθῆ τί ὁ Stoy λέγει περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν διδασκάλων καὶ τῆς μορφώσεως αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν λόγων τούτου θέλουσι κριθῆ οἱ ἀσθεῖς περὶ τῶν διδασκαλείων λέγοντες καὶ πράττοντες.

Α. Περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν διδασκάλων.

Ἐν ἔτει 1530 ὁ Λούθηρος ἔγραψε τὸν ἀξιωματικόν τουτον λόγον «Ἐὰν ἡμῖν ἠναγκασμένοι ἴα παύσω ὧν ἱεροκήρυξ, οὐδὲν ἄλλο ἔργον ἠθέλον κλέξῃ ἢ τὸ ἔργον τοῦ διδασκάλου.» Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον καὶ ὁ μέγας, τῆς Ἑλβετίας μεταρρυθμιστῆς διεκήρυττε ὅτι «ἡ διδασκαλία τῆς ἰληθείας εἶναι διὰ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ὅ,τι ὁ ἥλιος διὰ τὸν κόσμον.» Τὰ αὐτὰ ἐσκέπτετο καὶ ὁ Πεσταλότζη, ἐν ἔτει 1767, ὅτε νεώτατος ἀκόμη

ὦν καὶ οἰοεῖ προαπολαύων τῆς ὑψίστης εὐδαιμονίας τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου εἶπε τοὺς ἀποφασιστικούς τούτους λόγους: «Ἐπιθυμῶ ἡ ψυχὴ μου νὰ γίνω δημοδιδάσκαλος». Συμφωνῶ περιχαρῆς πρὸς τὰ ἐγκώμια ταῦτα τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου.

Ἄλλὰ μήπως οἱ μεγάλοι οὗτοι ἄνδρες ἀπέδωκαν σημασίαν πλέον τοῦ δέοντος εἰς τὰ σχολεῖα, τῶν ὁποίων ἢ ἀποστολῇ ὡς γνωστὸν εἶναι νὰ διαδώσωσι καὶ νὰ ἐπεξεργασθῶσι τὰς γνώσεις; Μήπως ἰλησμονήσαν ὅ,τι λέξεις, γνώσεις καὶ σκέψεις ἔχουσι τὴν ἀξίαν των, ἀλλ' ὅτι συχνάκις, ἡ ἀρετὴ, ἡ βούλησις καὶ ἡ πράξις βαδίζουσιν ἰδίαν ὁδὸν ἴλιαν διάφορον; Ὅχι βεβαίως. Ἐν τῷ μεγάλῳ κώδικι τοῦ ψυχικοῦ βίου εἶναι ἀναγεγραμμένος ὁ βαρυσήμαντος λόγος ὅτι αἱ ἀποφάσεις ἡμῶν καὶ τάσεις κατ' ἀρχὰς εἶναι ἐννοιαὶ καὶ ὅτι ἐκ τῆς στοιχειώδους ταύτης ὕλης κατὰ φυσικούς λόγους ἀναβλαστάνουσι καὶ καρποφοροῦσιν ἀναλόγως τῆς ζωῆς, ἣν τὰ ἐν αὐτοῖς σπέρματα ἔχουσι.

Τοιαῦτα ἐφρόνουν, ὅτε εἰργάζοντο μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῶν σχολείων εὐγενεῖς ἡγεμόνες. Καὶ τοιαύτην ἔνοιαν ἔχουσι καὶ οἱ λόγοι τῆς μεγάλης ἡγεμονίδος Μαρίας Θηρεσίας, τῆς ἀκαταπόνητου αὐτῆς γυναικὸς ἐν τῇ μεταρρυθμίσει τῶν σχολείων τῆς, ὅτινες προτάσσονται τοῦ κανονιστικοῦ Διατάγματος τῶν σχολείων τοῦ ἐκδοθέντος ἐν ἔτει 1774. «Ἐκ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἐξαρτᾶται ὅλος ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ μόρφωσις τοῦ πνεύματος ὡς καὶ τὸ ἦθος τῶν ἐθνῶν».

Ἄλλὰ μὴ λησμονῶμεν τοὺς ὄρους, μεθ' ὧν συνδέεται ἡ τελεσφόρος τῶν σχολείων ἐνέργεια. Τὰ σχολεῖα δὲν κατορθοῦσι μεγάλα ὑπὸ οἰουδήποτε αὐτῶν τύπου. Ἀθλιον εἶναι καὶ τὸ ἔργον καὶ ὁ διδάσκαλος ὁ διδάσκων, ὁ ἐντυπῶν γνώσεις νεκρὰς, θνησιγενεῖς καὶ φροῦδαί αἱ ἐλπίδες αὐτοῦ τε καὶ τῆς πολιτείας, ὅτι θὰ ἀναζήσωσι ποτε καὶ θὰ καρποφορήσωσι τοιαῦται γνώσεις. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ὅταν εἰς τὰ διδασκόμενα μαθήματα ἐπικαθῆται ἡ πελιτνότης (τὸ νεκρικὸν χρῶμα) τῆς ἀδιαφορίας, τότε ἀποθνήσκει πᾶς ὑψηλότερος πνευματικὸς βίος καὶ μάτην ἀπόλλυται ὁ πολῦτιμος χρόνος καὶ διὰ τὸν διδάσκαλον καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς. Ὅταν ὅμως εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ κατὰ τὴν παρατήρησιν καὶ κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ κατὰ τὴν ἀπομνημόνευσιν καὶ κατὰ τὰς ἀσκήσεις ἐμφυσᾶται ἢ πρὸς τὰ τοιαύτα ἐργασίας ἀγάπη ἀκμαία καὶ φυσικὴ, τότε ἄρχεται ἡ βλάστησις καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ μαθητοῦ εἶναι

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

I. Περὶ τοῦ σχήματος τῆς γῆς.

Πῶς ἔγεινε ἡ γῆ, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατοικοῦμεν, οὐδείς ἠδυνήθη τοῦτο νὰ ἴδῃ, διότι τότε, ὅτε ἐπλάσθη ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἡ γῆ εἶχεν ἤδη ἀποτελεσθῆ. Ὁμιλοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ σήμερον ὡς καὶ εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους περὶ τοῦ κάτω κόσμου, ὅπου ὑπάρχει ὁ Ἄδης καὶ κλείονται αἱ ψυχαὶ τῶν νεκρῶν, περὶ τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης, ὅπου φθάνουν οἱ ἄνθρωποι τῶν παραμυθίων καὶ ἐκτελοῦν ὅ,τι ἔχει ὡς ἄθλον εἰς αὐτοὺς ἡ μοῖρα ἐπιβεβλημενον. Τὰ αὐτὰ ἀκούομεν καὶ ἡμεῖς καὶ τὰ ἐπαναλαμβάνομεν ὡς καὶ οἱ ἄλλοι. Ἄλλ' ἄρα γε ὑπάρχει κάτω κόσμος; ὑπάρχει ἄκρα τοῦ κόσμου; Πῶς εἶναι τὰ ἐντὸς τῆς γῆς ὑποκάτω τῶν ποδῶν μας ἂν σκάψωμεν εἰς βάθος δις καὶ τρίς μεγαλειότερον τῶν ὀρέων μας; Ἄν ἀρχίσωμεν νὰ ταξειδεύωμεν ὁλοὴν πρὸς ἓν μέρος, δὲν θὰ φθάσωμεν εἰς μίαν ἄκραν; ποῦ τέλος θὰ φθάσωμεν; πῶς θὰ φαίνεται ἐκεῖ; θὰ εἶναι καὶ ἐκεῖ γῆ; θὰ εἶναι θάλασσα; θὰ εἶναι βράχοι; Περὶ τῶν ζητημάτων τούτων καὶ μυρίων ἄλλων θὰ ὀμιλήσω εἰς τὰ ἐξῆς μαθήματα.

Πᾶς ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ γῆ εἶναι ἐπίπεδος, ὡς εἶναι μία πῆττα, μὲ ὑψώματα καὶ βάρη καὶ διὰ νὰ πεισθῇ τις εἰς τοῦτο δὲν χρειάζεται περισσότερον ἢ νὰ κυττάξῃ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του. Βεβαίως ὅσον μέρος δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μας εἶναι ἐλάχιστον ἀπέναντι τῆς ὅλης γῆς καὶ εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο μέρος δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὸ ἀληθινὸν σχῆμα τῆς γῆς, ὡς δὲν δύναται νὰ καταλάβῃ τὸ σχῆμα μεγάλου καρπουζίου ὁ ἐπ' αὐτοῦ περιπατῶν μικρὸς μῆρμυξ. Ἄν ᾗτο δυνατόν νὰ ἀνεβαίνομεν ὑψηλὰ πολὺ τῆς γῆς, νὰ ἀνεβαίνομεν εἰς τὴν σελήνην, τότε θὰ ἐβλέπομεν θαυμάσιον πρᾶγμα, τὴν γῆν μας, περὶ ἧς φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἴσα ὡς πῆττα, θὰ ἐβλέπομεν στρογγύλην ὡς εἶναι ἡ σελήνη ἀλλὰ πολὺ αὐτῆς μεγαλειότεραν. Ἄλλ' εἰς τὸν οὐρανὸν δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναβῶμεν μέχρι τῆς σελήνης, εἰ καὶ ἔχει ἐπινοηθῆ ἓν ὄργανον ἀερόστατον ὀνομαζόμενον, δι' οὗ ἀναβαίνομεν ἱκανὰ μέτρα εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὸ ὅποιον θὰ σᾶς εἴπω πῶς κατασκευάζεται εἰς ἄλλον καιρὸν. Ἐχομεν ὁμῶς μίαν ἄλλην μαρτυρίαν εἰς τὸν οὐρανὸν περὶ τῆς στρογγυ-

ἀκολουθεῖ

λότητος τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν πᾶς ἄνθρωπος βλέπει. Ἐξέυρομεν ὅτι, ὅταν περιπατῶμεν τὴν ἡμέραν, ὅτε εἶναι ἥλιος, ἀκολουθεῖ ἡμᾶς ἡ σκιά μας, ἥτις εἶναι ὁμοία πρὸς ἡμᾶς. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ τὴν νύκτα ἐν δωματίῳ φωτιζομένῳ ὑπὸ λύχνου. Καὶ οὐ μόνον ἡ ἰδικὴ μας σκιά εἶναι ὁμοία πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο οἰονδήποτε πρᾶγμα ἔχει σκιάν ὁμοίαν πρὸς ἑαυτό. Ἄφ' οὗ γνωρίζομεν τοῦτο, εὐκόλως θὰ ἐπειθόμεθα περὶ τῆς στρογγυλότητος τῆς γῆς, ἂν ἠδυνάμεθα νὰ ἴδωμεν πού τὴν σκιάν τῆς. Καὶ τοῦτο δύναται νὰ γείνη, ὅταν γείνη ἔκλειψις τῆς σελήνης. Ἐκεῖ βλέπομεν ὅτι ἡ γῆ σκεπάζεται ἀπὸ τὴν σκιάν τῆς γῆς, ἥτις εἶναι στρογγύλη ὡς κύκλος. Ἐπειδὴ δὲ στρογγύλην σκιάν ῥίπτουσιν ἐκτὸς τῶν σφαιροειδῶν σωμάτων καὶ σώματα ἔχοντα τὸ σχῆμα ἢ τοῦ δίσκου ἢ τοῦ κυλίνδρου, ὅταν ταῦτα κείνται εἰς ὠριμένην θέσιν πρὸς τὸ φωτεινὸν σῶμα, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ γῆ εἶναι οὐχὶ σφαῖρα, ἀλλὰ δίσκος ἢ κύλινδρος. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι ἀληθής, διότι ἡ σκιά τῆς γῆς ἐπὶ τῆς σελήνης εἶναι πάντοτε κυκλοτερὴς καθ' οἰκονδήποτε θέσιν καὶ ἂν εὔρεθῃ ἡ γῆ πρὸς τὸν ἥλιον, ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινε, ἂν ἡ γῆ δὲν ᾗτο σφαῖρα. Τὴν στρογγυλότητα τῆς γῆς δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν καθαρῶς εἰς τὴν θάλασσαν. Πᾶν πλοῖον ἀναφανόμενον εἰς τὸ πέλαγος δὲν βλέπομεν ἐκ τῆς ζῆρας ὅλον διὰ μιᾶς, δηλ. καὶ τὸ σκάφος καὶ τὸν ἰστόν, ἀλλὰ πρῶτον τὴν κορυφὴν τοῦ ἰστοῦ, ἔπειτα τὸν ἰστόν καὶ ὅταν ἔλθῃ πλησιέστερον, καὶ τὸ σκάφος αὐτό. Τοῦτο τί ἄλλο δηλοῖ ἢ ὅτι ἡ θάλασσα εἶναι στρογγύλη καὶ ἡ στρογγυλότης ἐπιπροσθεῖ καὶ καλύπτει τὸ σκάφος, ὁ δὲ ἰστός ὡς ὑψηλότερος ὑπερέχει τῆς στρογγυλότητος τῆς θαλάσσης καὶ διὰ τοῦτο γίνεταί φανερός;

Ἄλλ' ἐὰν δὲν μᾶς πείθουσιν αἱ ἀποδείξεις αὗται, δεινάμεθα νὰ πεισθῶμεν καὶ δι' ἐνὸς ταξειδίου τριγύρω εἰς τὸν κόσμον. Σήμερον, ὅτε ἔχομεν ἀτρόπλοια, τὰ ὁποῖα ἀτρόμητα διασχίζουν τὰ μεγάλα κύματα τῶν θαλασσῶν, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ γείνη ἓν τοιοῦτο ταξίδιον καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἔχουσι γείνη μέχρι τοῦδε. Ὁ πρῶτος δέ, ὅστις περιέπλευσε τὸν κόσμον, ᾗτο ὁ Μαγγελάνιος ἐκ Πορτογαλλίας. Οὗτος κατὰ τὸ ἔτος 1519 μ. Χ. ἀνεχώρησε μὲ πέντε πλοῖα καὶ 236 ναύτας ἀπὸ τὴν Σεβίλλαν τῆς Ἰσπανίας διευθυνθεὶς πρὸς δυσμᾶς, τῷ δὲ 1522 ἐπίστρεψεν ἓν μόνον πλοῖον ἐκ τῶν ἀναχωρησάντων πέντε μὲ 22 ναύτας οὐχὶ ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου ὑπῆγον, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ἀντίθετον τὸ ἀνατολικόν. Διήρκεσε

δὲ τὸ ταξίδιον τοῦτο 1124 ἡμέρας, εἰς τὸ ὅποιον κατεστράφησαν τὰ 4 πλοῖα καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν ναυτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Μαγγελάνιος τῇ 26 Ἀπριλίου τοῦ 1521 εἰς μίαν συμπλοκὴν εἰς τὰς νήσους Φιλιππίνας. Μετὰ τὸν Μαγγελάνιον περιέπλευσαν 100 ἐφεξῆς πλοῖα τὴν γῆν καὶ δὲν ἐχρειάσθησαν τόσον χρόνον, ὅσον ὁ Μαγγελάνιος, (τινὰ δὲ μόνον 600 ἡμέρας) καὶ εἰς τὰ ταξίδια ταῦτα εἶδον βαρβάρους ἀθρώπους, φυτὰ καὶ ζῶα ὅλως διάφορα τῶν ἰδικῶν μας.

Οὐδεμία λοιπὸν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη ὡς εἶναι ἓν πορτοκαλλίον. Τί ἔχει αὕτη ἡ γῆ ἐντὸς, τοῦτο θὰ ἴδωμεν κατόπιν. Ἐξῶθεν ὁμῶς βλέπομεν ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος εἶναι θάλασσα καὶ πέντε μεγάλα ἐκτάσεις ζῆρας μεταξὺ τῶν θαλασσῶν ὡς καὶ πολλαὶ νῆσοι. Αἱ πέντε αὗται ἐκτάσεις, τῆς ζῆρας εἶναι τρεῖς μὲν ἀπὸ τὸ ἓν μέρος τῆς γῆς καὶ ὀνομάζονται Εὐρώπη, Ἀσία καὶ Ἀφρική καὶ δύο κάτω τῶν ποδῶν ἡμῶν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ ὀνομάζονται Ἀμερική καὶ Αὐστραλία. Αὐτὰ τὰ δύο τελευταῖα μέρη τῆς γῆς, τὰ ὁποῖα χωρίζει ἀφ' ἡμῶν μεγάλη θάλασσα, ἦσαν ἄγνωστα μέχρι τοῦ Κολόμβου, ὅστις πρῶτος ἐταξείδευσε μὲ πλοῖα καὶ ἀνεκάλυψεν αὐτὸς μὲν τὴν Ἀμερικὴν τῷ 1492, ἀκριβῶς πρὸ 100 ἐτῶν, ἄλλοι δὲ κατόπιν τὴν Αὐστραλίαν. Ἄν κατασκευάσωμεν δύο ἀνθρωπάκια ἀπὸ κηρίον καὶ στήσωμεν τὸ μὲν ἐν ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας ἐνὸς πορτοκαλλίου, τὸ δὲ ἄλλο ἐπὶ τῆς ἄλλης θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ μὲν ἐν ἀνθρωπάκιον ἴσταται μὲ τὴν κεφαλὴν ἐπάνω, τὸ δὲ ἄλλο μὲ τὴν κεφαλὴν κάτω. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς γῆς, χωρὶς νὰ καταλαμβάνωμεν τίποτε. Ἡ γῆ, ὡς θὰ ἀποδειξωμεν ἄλλοτε, δὲν μένει ἀκίνητος, ἀλλὰ στρέφεται περὶ ἑαυτὴν ὡς στρέφεται ὁ τροχὸς τῆς ἀμάξης ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. Ἡμεῖς δέ, οἱ ὁποῖοι τὴν ἡμέραν ἔχομεν τὴν κεφαλὴν ἐπάνω, περιστρεφομένης τῆς γῆς καὶ ἡμῶν μετ' αὐτῆς, θὰ ἔχωμεν τὴν νύκτα τὴν κεφαλὴν κάτω. Ἀλλὰ δὲν καταλαμβάνωμεν ἐκ τούτου τίποτε, μάλιστα δὲ δυσκολευόμεθα καὶ νὰ τὸ πιστεύσωμεν, ὅταν ἄλλοι μᾶς τὸ λέγουν· διότι ἡμεῖς ἐπάνω λέγοντες ἐννοοῦμεν ὅτι εἶναι ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ἡμῶν καὶ εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς γῆς εὐρισκόμενοι πάλιν θὰ πατῶμεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ θὰ ἔχωμεν καὶ ἐκεῖ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ἡμῶν οὐρανόν, ὡς ἔχομεν καὶ ἐδῶ. Ὡστε δὲν ὑπάρχει τί, τὸ ὅποιον νὰ μᾶς καθίστα προσεκτικούς ὡς πρὸς τὴν θέσιν ἡμῶν αὐτῆν. Μόνον τοῦτο εἶναι ἄξιον ἐξετάσεως πῶς δὲν

πίπτουσιν τὰ κεραμείδια τῶν οἰκιῶν μας, πῶς δὲν ἀποσπώμεθα καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς γῆς καὶ νὰ ριφθῶμεν εἰς τὸ χάος τοῦ κόσμου. Τοῦτο δὲν γίνεται, διότι ἡ γῆ ἔλκει τὰ σώματα καὶ συγκρατεῖ αὐτὰ ὡς ἔλκει τὴν βελόνην ὁ μαγνήτης. Τὴν δύναμιν ταύτην τῆς γῆς ὀνομάζουσιν ἔλξιν. Ἐχουσι δὲ ἔλξιν οὐ μόνον ἡ γῆ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ πάντες οἱ ἀστέρες. Ἡ δὲ ἔλξις αὕτη εἶναι μεγάλη ἢ μικρὰ κατὰ τὸ μέγεθος τῶν σωμάτων. Ὡστε μεταξύ τῆς γῆς καὶ τοῦ ἡλίου μεγαλειτέραν ἔλξιν ἔχει ὁ ἥλιος. Ἰπολογίζουν δέοι σοφοὶ ὅτι ἡ ἔλξις τοῦ ἡλίου εἶναι 28 περιπυο φoρὰς μεγαλειτέρα τῆς ἔλξεως τῆς γῆς. Ὡστε ἂν τις καλὸς πηδητῆς ἐπὶ τῆς γῆς κατορθώωνη νὰ ὑψωθῆ δύο μέτρα, ἐπὶ τοῦ ἡλίου διὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως θὰ κατορθώσῃ νὰ ὑψωθῆ μόνον 7 δακτύλους. Ὅστις ἐπὶ τῆς γῆς δύναται νὰ σηκώσῃ βάρους 84 ὀκάδων. εἰς τὸν ἥλιον θὰ δύναται νὰ σηκώσῃ μόνον τρεῖς ὀκάδας. Λίθος, ὃν θὰ ἐβάλλομεν διὰ τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ ἡλίου εὐρισκόμενοι, θὰ εἶχε 284κις μειζων ὀρμήν, ἢ ὅσην ἔχει ἐπὶ τῆς γῆς, δηλ. ὀρμὴν σφαίρας πυροβόλου.

ΠΑΠΑΜΑΡΚΕΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΑ

(Συνέχεια)

Χαριτωμένον διήγημα εἶναι ὡσαύτως «ἡ ἀλώπηξ καὶ τὸ κρέας» τοῦ βοσκοῦ, ὃπερ ἔχει ἐν περιλήψει οὕτω: «Εἷς βοσκὸς ἐξῆλθε νὰ βοσκήσῃ τὰ πρόβατά του, ἀφῆσας εἰς τὴν καλύβην του τὸ σακκούλιον κρεμασμένον εἰς τὸν τοῖχον, ἐν ᾧ εἶχε τὸ κρέας του καὶ τὸ ψωμίον του. Διὰ τινος τρύπας εἰσῆλθεν εἰς τὴν καλύβην μία ἀλώπηξ, ἣτις φαγοῦσα ὅλον τὸ ψωμὶ καὶ τὸ κρέας ἐφούσκωσεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε δὲν ἠδύνατο πάλιν νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς τρύπας. Τότε ἐπανῆλθεν ὁ βοσκὸς καὶ εὐρὼν τὴν ἀλώπεκα ἐφόνευσεν αὐτήν».

Τί μαθαίνουσιν οἱ παῖδες ἐκ τοῦ διηγήματος τούτου; 1) ὅτι οἱ βοσκοὶ δὲν λαμβάνουσι τροφήν μεθ' ἑαυτῶν ἄγοντες τὸ ποίμνιόν των εἰς τὴν νομὴν καὶ ὅτι ἐπανέρχονται εἰς τὴν καλύβην διὰ νὰ φάγωσι. 2) ὅτι ἡ ἀλώπηξ δύναται νὰ νὰ ἀναρριχηθῆ εἰς τὸν τοῖχον τῆς οἰκίας, ἐνθα εἶναι κρεμασμένον σακκούλι, νὰ ἀποσπάσῃ αὐτὸ καὶ νὰ φάγῃ ὅ,τι εὐρη. 3) τὸ μόνον σφάλμα ποῦ ἔκαμεν ἡ ἀλώπηξ ἦτο νὰ μὴ φάγῃ ὀλιγώτερον. Τὸ νὰ σφετερισθῆ τοῦ ἄλλου

τὸ ψωμὶ ἢ τὸ κρέας, δὲν εἶναι ἐγκλημα, ἐγκλημα εἶναι νὰ τὸ σφετερισθῆ ὅλον, καὶ τοῦτο διότι ἐφούσκωσεν ἡ κοιλία της καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς τρύπας τῆς στενῆς. Ὡστε, ἂν ἡ τρύπα ἦτο μεγαλειτέρα, ἢ ἀλώπηξ θὰ ἐφευγε σῶα καὶ ἀβλαβῆς καὶ τότε ἡ ἀφαίρεσις τοῦ ξένου πράγματος δὲν εἶναι ἐγκλημα οὐδὲ τιμωρεῖται.

Τὰ πάντα ἔχουσι πλημμυλῶς ἐν τῷ διηγήματι. Ὅστις εἶδε τῶν ποιμένων καλύβην ἠξεύρει ὅτι οὗτοι οὐδέποτε ἀφίνουσιν εἰς αὐτὴν τρύπαν, ἀλλὰ μόνον μίαν θύραν καὶ τὸ πολὺ ἀκόμη καὶ ἐν παράθυρον. Ὡστε ἂν ἡ ἀλώπηξ εἰσῆλθεν ἀπὸ τὸ παράθυρον ἠδύνατο καὶ μετὰ τὴν γαστέραν φουσκωμένην κατὰ τὴν ἀβρὰν τοῦ συγγραφέως ἔκφρασιν εὐκόλως νὰ ἐξέλθῃ. Ὡσαύτως πλημμυλῶς εἶναι ὅτι ἡ ἀλώπηξ ἀναρριχᾶται εἰς τοὺς τοίχους καὶ εἶναι ἐπιτηδεῖα νὰ ξεκρεμᾷ σακκούλια καὶ νὰ τρώγῃ ὅ,τι εὐρη ἐν αὐτοῖς. Ἀνήθικος δὲ εἶναι καὶ ἀξία κατακρίσεως δριμείας ἢ εἰσαγομένη διὰ τοιούτων διηγημάτων διδασκαλία ὅτι τὰς κακὰς πράξεις πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν· διότι ἐνδέχεται νὰ ἔχωσι κακὰ ἀποτελέσματα· διότι οὕτω διδάσκειται ὁ μαθητῆς νὰ μὴ ἀποδοκιμάζῃ τὴν κακὴν πράξιν, ἀλλὰ μόνον τὰ ἀποτελέσματα καὶ οὕτω νὰ στρέφῃ τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῶν δυσχερῶν ἀποτελεσμάτων. Τὸ διήγημα τοῦτο δίδει εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἐξῆς διδασκαλίαν: *Κλέπτετε, ἀλλὰ μὴ τέχνην, πρὸ πάντων δὲ προσέχετε μὴ συλληφθῆτε. Παράδειγμα δὲ ἔχετε τὴν ἀλώπεκα, ἣτις ἀντὶ νὰ ἀρπάσῃ τὸ κρέας καὶ νὰ φάγῃ μακρὰν τῆς οἰκίας, ἐνθα ἠδύνατο ἀνέτως καὶ ἀκινδύνως νὰ φάγῃ αὐτὸ, ἐφαγεν ἢ ἀνόρητῃ αὐτὸ ἐντὸς τῆς καλύβης καὶ τοῦτο ἐφερον εἰς αὐτὴν τὸν ὄλεθρον.* Ἐνταῦθα δὲ πρέπει ἰδίᾳ νὰ ἐξάρωμεν καὶ τὴν τάσιν τοῦ συγγραφέως νὰ παριστάνῃ τὰ πάντα μωρὰ καὶ ζῶα καὶ ἀνθρώπους, νὰ μὴ φεισθῆ δὲ οὐδὲ τῆς ἀλώπεκος, ἣν πάντες οἱ μυθογράφοι τοῦ κόσμου παρέστησαν ὡς τὸ πανουργότατον τῶν ζῶων. Ἐλησμόνησεν ἄρα γε ὁ κ. Παπαμάρκου ὅτι ἀλώπηξ ἦτο ἡ εἰποῦσα: «ὦ οἶα κεφαλὴ καὶ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει!» Δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ λόγος νὰ τιμωρηθῆ διὰ τὴν παρρησίαν της ταύτην.

Καὶ ἕτερον διήγημα οὐχὶ κατώτερον τοῦ πρώτου κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων καὶ κατὰ τὴν ἠθικὴν, «ὁ μύρμηξ καὶ ἡ περιστέρα» εἶναι τὸ ἐν σελ. 78 ὃπερ παραθέτομεν ἐνθάδε ὅλον· διότι τοιαῦτα διηγήματα ἀπολαμβάνει τις ἀκούων μετὰς λέξεις τοῦ συγγραφέως.

Μύρμηξ καὶ Περιστέρα.

Μίαν φορὰν εἰς μύρμηξ ἐδίψησε. Κατέβη λοιπὸν εἰς τὸν ποταμόν, ὅστις ἔρρεεν ἐκεῖ πλησίον καὶ ἤρχισε νὰ πίνῃ. Ἀλλὰ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ ἦτο ἰσχυρὸν καὶ παρέσυρε τὸν μύρμηκα. Ὁ δυστυχὴς ἐκινδύνευε νὰ πνιγῆ.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν μία περιστέρα ἐκάθητο εἰς ἐν δένδρον, τὸ ὅποιον ἦτο εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Ἡ περιστέρα εἶδε τὸν δυστυχῆ μύρμηκα. Τότε ἐλυπήθη καὶ ἔσπευσε νὰ τὸν σώσῃ. Κόπτεται λοιπὸν ἐν φύλλον ἀπὸ τὸ δένδρον, εἰς τὸ ὅποιον ἐκάθητο, καὶ τὸ ρίπτει εἰς τὸν ποταμόν. Ὁ μύρμηξ ἀναβαίνει τότε ἐπάνω εἰς τὸ φύλλον καὶ σώζεται. Δὲν ἐπνίγη. Ἐπέρασε χωρὶς νὰ πάθῃ τίποτε εἰς τὴν ξηρὰν.

Ἐνῶ ἐγίνοντο αὐτὰ, εἰς κυνηγὸς εἶδε τὴν περιστέρα. Ἐρχεται σιγὰ σιγὰ πλησίον αὐτῆς, σηκώνει τὸ ὄπλον αὐτοῦ καὶ σκοπεύει τὴν περιστέρα. Ὁ μύρμηξ εἶδε τὸν κυνηγὸν ὅτι ἐσκόπευε τὴν περιστέρα. Τρέχει λοιπὸν ἀμέσως πρὸς αὐτὸν καὶ δαγκάνει τὸν πόδα αὐτοῦ μετὰ ὅσην δύναμιν εἶχεν. Ὁ κυνηγὸς ἀπὸ τὸν πόνον ρίπτει τὸ ὄπλον του κατὰ γῆς καὶ οὕτω σώζεται ἡ περιστέρα.

Τί διδασκόμεθα ἐκ τοῦ διηγήματος τούτου;

1. Ὅτι οἱ μύρμηκες καταβαίνουσιν εἰς τοὺς ποταμούς, ἵνα πῶσιν ὕδωρ.

2. Ὅτι αἱ περιστερὰὶ διάκεινται συμπαθῶς πρὸς αὐτούς.

3. Ὅτι τὸ ριφθὲν ὑπὸ τῆς περιστερᾶς φύλλον ἐν τῷ ποταμῷ ἐχρησίμευσεν ὡς λέμβος εἰς τὸν μύρμηκα σωτηρίας καὶ ἄνευ κυβερνήτου κατὰ νόμους ὑπερφυσικοῦς καὶ μυστηριώδεις δὲν παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ ρεύματος, ἀλλ' ἐξεκίνησε τοῦτο καὶ ἔφερε σῶον τὸν μύρμηκα εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην.

4. Ὅτι ὁ μύρμηξ ὡσπερ ποιμενικός τις κῶων ὀρμᾷ καὶ δάκνει τὸν κυνηγὸν εἰς τὸν πόδα, ὅστις θὰ ἦτο βεβαίως ἀνυπόδητος καὶ ἔσωσε τὴν περιστέρα ἐκ τοῦ κινδύνου.

5. Ὅτι ὁ πόνος τῆς δῆξεως τοῦ μύρμηκος εἶναι τοσοῦτον σφοδρὸς, ὥστε δύναται ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ κυνηγοῦ νὰ πῆσῃ τὸ ὄπλον κατὰ γῆς. Ὑπὸ περιεργίας ἀνεφυλλίσσαμεν τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Θεόφραστον, τὸν Αἰλιανόν, οὓς εἶχεν, ὡς λέγει, μόνας πηγὰς ὁ συγγραφεὺς πρὸς συγγραφήν τῶν βιβλίων του. Καὶ ἐν αὐτοῖς μὲν, ὡς εἶκός, οὐδὲν τοιοῦτον εὐρομεν διήγημα, εὐρέθη ὅμως εἰς ἀναγνωσμάτριά Γερμανῶν καὶ Ἑλβετῶν, οἵτινες ὑβρίζονται ὡς μωροὶ καὶ τερατολόγοι, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι ὡς ἥρωες τοῦ διηγήματος ἀναγράφεται παρ' αὐτοῖς μία μέλισσα, Biene, καὶ τὸ πρᾶγμα καταντᾷ ἐνταῦθα ἀνεκτόν. Βεβαίως οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἑλβετοὶ δὲν δύναται νὰ ὑψωθῶσι πρὸς τὸ ὕψος τῆς κριτικῆς δεινότητος

τοῦ συγγραφέως τῶν ἀναγνωσματορῶν οὐδὲ θὰ ἠελήσωσι ποτε φρονεῖν νὰ ριψοκινδυνεύσασιν ἀγωνιζόμενοι διὰ τοῦτο, ἀλλὰ νομίζω ὅτι δύναται νὰ ἔχωσι μίαν δικαίαν ἀξίωσιν ἀπὸ τὸν συγγραφέα, πρὶν τοὺς ὑβρίσῃ, νὰ μάθῃ πρότερον νὰ ἐννοῆ τὴν γλωσσάν των. Ὅταν αὐτοὶ λέγωσι μέλισσαν, ὁ δὲ συγγραφεὺς ἐννοῆ μύρμηκα, ἐνασμενίζῃ δὲ αὐταρέσκως διὰ τὴν λεπτὴν καὶ ὀρθὴν ἀντίληψίν του, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ ξενιζώμεθα πλέον ἀκούοντες παρὰ τοῦ συγγραφέως τὸν νοῦν ἀποκαλούμενον μωρίαν, καὶ τὴν μωρίαν διακηρυττομένην ὡς φρένας ἀγαθῆς.

Πῶς σοῦ φαίνονται, αὐτὰ κύριε Κασδὸν; Ἐχει κἀνὲν ἄλλο ἔθνος τοιαῦτα βιβλία; Ἐγὼ ἀπροκαλύπτως σοῦ λέγω ὄχι. Τὰ βιβλία εἶναι μοναδικὰ καὶ εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς. Ἡ Βυζαντινὴ ἐποχὴ εἶχε τὸν Πτωχοπρόδρομόν της, καὶ ἡ ἰδικὴ μας δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπολειφθῆ ἐκείνης. Καὶ μὰ τὴν ἀλήθειαν, ὡς κατήνησαν αὐτὸν τὸν ἑλληνικὸν λαόν, τὸ κάλλιστον φάρμακον πρὸς εὐδαιμονίαν αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀναισθησία καὶ ἡ ἀπομώρανσις. Τοῦτο δὲ θὰ κατορθωθῆ ἀφεύκτως διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἀναγνωσματορῶν.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

— Κατὰ τὸν νέον διοργανισμόν τῆς δημοτικῆς Ἐκπαίδευσως εἰσάγονται αἱ ἐξῆς μεταβολαί:

1. Ἡ ἐκπαίδευσις περιορίζεται εἰς 4 μόνον ἔτη, ἐν ᾧ κατὰ τὸν νόμον τοῦ 1834 αὕτη ἦτο 7ετής. Αὕτη εἶναι ἡ πρόδοσι, ὅτι πρὸ 60 ἐτῶν ἐθεωρεῖτο ἀνάγκη, σήμερον θεωρεῖται πολυτέλεια! Ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκτήσῃ ὁ λαὸς τὰς γνώσεις, δι' ὧν θὰ κατασταθῆ ἱκανὸς νὰ ἐκτελέσῃ τὰ καθήκοντά του ἐν τῷ βίῳ καὶ ὡς πολίτης καὶ ὡς χριστιανὸς καὶ ὡς οἰκογενειάρχης; Εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῆ κανεὶς ὅτι μαθητῆς εἰς ἡλικίαν 10 ἐτῶν εἶναι ὠρμος καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸν νοῦν καὶ κατὰ τὸ ἦθος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἐνεργὸν βίον καὶ νὰ εὐδοκίμησῃ ἐν αὐτῷ; Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσιν ὑποχρεωτικὴν παιδείαν 8 ἐτῶν καὶ εὐρισκουσιν ὅτι καὶ αὕτη μετὰ τὴν τελειότητα τῶν διδασκάλων της καὶ τῶν διδακτικῶν της ὀργάνων, μετὰ τὴν ἀδιάκοπον φοίτησιν τῶν μαθητῶν, τὴν πατρικὴν ἐπιτήρησιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἀρκεῖ πρὸς μόρφωσιν ἐπαρκῆ τῶν πολιτῶν της καὶ ἔκαμε καὶ συμπληρωτικὰ σχολεῖα μετὰ παντοῖα ὀνόματα καὶ διοργανισμούς. Ἀλλ' οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἑλβετοὶ θεωροῦνται μωροὶ ἀπὸ τοὺς νέους τῆς Ἑλλάδος νομοθέτας καὶ οὐδαμῶς προσέχουσιν εἰς τὰ λεγόμενα παρ' ἐκείνοις καὶ πραττόμενα, ἃ διεμόρφωσαν καὶ κατέστησαν φιλόσοφον τὸν Γερμανικὸν λαόν καὶ προήγαγον εἰς ἀκμὴν τελειότητος θαυμαστῆς. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τοιαῦτα σκέψεις περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ τῆς εὐδαιμονίας της χώρας

οὔτε γίνονται· οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ γίνωσιν, ἀφῆθημεν δὲ πάντες νὰ φερώμεθα εἰς τὸν ὄλεθρον, ὃν βλέπομεν πρὸ ἡμῶν κατάδηλον, ἀποδεικνύοντες ὅτι εἴμεθα λαὸς δούλων ἄνευ ἀντιστάσεως καὶ εἰς τὸ σφαγεῖον αὐτὸ χωροῦντες ἄρκει νὰ θέλῃ, τοῦτο ὁ κύριος ἡμῶν καὶ αὐθέντης. Σχολεῖον δημοτικὸν ἕτερες μὲ γραμματοδιδασκάλους διὰ νόμου ἤδη ἐπιβαλλομένους πρὸς μόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀποκλεισμένων τῶν δημοδιδασκάλων, εἶναι ἀναχρονισμὸς ἀπαίσιος· καὶ ὀπισθοδρομήσεις τοῦ ἔθνους εἰς χρόνους ὑπάρξεως Ζαφερῆς. Ἀλλὰ τοῦτο ποῖος νὰ σκεφθῇ; Οἱ κκ. βουλευταὶ ψηφίζουν νομοθετήματα καὶ ὡς ἐξευτελίζεται τὸ ἔθνος, ὡς ὀπισθοδρομῆ ἢ Ἑλλάς, εἰς ἓν μόνον προσέχοντες νὰ εἶναι ἄνδρες πειθαρχικοὶ εἰς τὸ κόμμα. "Ἄς ἴδωμεν ἕως πότε θὰ παραταθῇ ἢ κατάστασις αὕτη!

2) Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν διαιροῦνται εἰς ἑτάξια, ἑτάξια, ἑτάξια καὶ μονοτάξια. Τούτων τὰ μὲν ἑτάξια ἔχουν 4 διδασκάλους δύο πρωτοβαθμίους καὶ δύο δευτεροβαθμίους, τὰ δὲ ἑτάξια 3 διδασκάλους, ἓνα πρωτοβάθμιον καὶ δύο δευτεροβαθμίους, τὰ δὲ ἑτάξια 2 διδασκάλους, ἓνα πρωτοβάθμιον καὶ ἓνα δευτεροβάθμιον, τὰ δὲ μονοτάξια ἓνα διδασκαλὸν τριτοβάθμιον ἢ δευτεροβάθμιον, ἂν τὸ σχολεῖον ἔχῃ μαθητὰς περισσότερους τῶν 55 μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ 75.

8. Πλὴν τῶν δημοτικῶν σχολείων ὑπάρχουν καὶ γραμματοδιδασκαλεῖα εἰς σχολεῖα, ἐν οἷς ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν φθάνει μέχρι τοῦ 40.

4. Οἱ μισθοὶ τῶν δημοδιδασκάλων εἶναι ἀπὸ τῆς 1. Αὐγούστου 1892 τῶν μὲν πρωτοβαθμίων δραχ. 150, τῶν δὲ δευτεροβαθμίων δραχ. 120 καὶ τῶν τριτοβαθμίων δρ. 100. Τῶν διδασκαλιστῶν ὅμως εἶναι τῶν μὲν πρωτοβαθμίων δρ. 120, τῶν δευτεροβαθμίων 110 καὶ τῶν τριτοβαθμίων 100. Ἐνοικίον εἰς τὸ ἐξῆς δὲν πληρώνεται· εἰς οὐδὲνα δημοδιδασκαλόν!

Κατ' ἐπιστολὴν ἐκ Δημητσάνης. «Σπανίως κοινότης ἐλυπήθη διὰ τὴν ἀπόλυσιν δημοδιδασκάλου, ὅσον ἡ Δημητσάνα διὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἐνταῦθα πρώτου διδασκάλου κ. Κουκούμα. Ἀρτιότης εἰς τὴν παιδείαν, τρόποι συμπεριφορᾶς σεμνοὶ, πρὸ παντὸς δὲ φιλοπονία καὶ ἀγάπη εἰς τὸ ἔργον καθίσταν τὸν κ. Κουκούμαν διδασκαλὸν ἄξιον πολλῆς τιμῆς καὶ ἀγάπης. Καὶ ὅμως ταῦτα πάντα πρὸς οὐδὲν ἐλογίσθησαν ὑπὸ τῆς ἀνωτάτης σχολικῆς ἀρχῆς καὶ ἄνευ λόγου τινὸς ἀπελύθη ὁ διδασκαλὸς οὗτος, ὡς περιττός». Ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ Ἀθ. Βεροῖόπουλος ὁ ἀπολυθεὶς ἐπίσης δὲν εἶναι ἐξαιρετὸς διδασκαλός;

Κατ' ἐπιστολὴν ἐκ Θεσσαλίας. «Διερμηνεύων τὰ αἰσθηματα πολλῶν συναδέλφων ἔρχομαι νὰ συγχαρῶ ὑμῖν ἐπὶ ταῖς ὀρθοτάταις σκέψεσι περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δημοτικῶν σχολείων. Οἱ χωρικοὶ γελῶσι μὲ τὰς ἰδέας τῶν νέων ἀναγνωσματορῶν καὶ λέγουσιν ἂν τὰ τέκνα των παρουσιασθῶσιν ἐπαναλαμβάνοντα τοιαῦτα μωρὰ πράγματα, ἔχουσιν ἀπόφασιν νὰ μὴ τὰ στέλλωσιν εἰς τὰ σχολεῖα.»

Κατ' ἐπιστολὴν ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Πατρῶν. «Ἀνεκφραστὸς ὑπῆρξεν ἡ χαρὰ διὰ τὴν προθυμίαν, μὴ' ἧς ἀνελά-

βετε νὰ ὑποστηρίξητε, νὰ ἐνθαρρύνητε καὶ διδάξητε περιφρονούμενον καὶ καταδιωκόμενον διδασκαλικὸν κλάδον, ὃν ἐσχάτως καὶ αὐτοί, οὗς ἡ πολιτεία μισθοδοτεῖ ἵνα προστατεύωσιν αὐτόν, καταδιώκουσιν ἀπηρέστατι πρὸς τάχειαν αὐτοῦ κατάπτωσιν καὶ πρὸς εὐτελεῆ ἐξευτελισμόν. Ταῦτα πάντα πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην ὁμοφροσύνης καὶ συνδέσμου. Χαίρομεν δὲ βλέποντες ὅτι διὰ τοῦ περιδικοῦ θὰ ἐπιτευχθῇ δεσμός τῶν δημοδιδασκάλων ἀδιάρρηκτος στηριζόμενος εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔθνους, ὃν δι' ἡμῶν ἐπιδιώκει ἡ πολιτεία».

ΛΙΝΔΑΝΕΡΟΥ, γενικὴ παιδαγωγικὴ ὑπὸ Χ. Δ. Παπαδοπούλου, καθηγητοῦ ἐν τῷ ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἑκδόσις δευτέρα. Ἐν Ἀθήναις παρὰ Σ. Κουσουλίνῳ. 1892 σελ. 256 δραχ. 4.

Ὁ μέγας φιλοσόφος τῆς Γερμανίας Κάντιος γράφει ἐν τῷ συγγράμματι του περὶ παιδαγωγικῆς τάδε: «ἡ τέχνη τῆς ἀνατροφῆς ἢ ἡ παιδαγωγικὴ πρέπει νὰ ἀσκῆται μετὰ λόγου, ἐπιστημονικῶς, ἂν θέλωμεν ἢ ἀνθρωπίνῃ φύσει νὰ λάβῃ τοιαύτην ἀνάπτυξιν, ὥστε νὰ κατορθωθῇ ὁ σκοπὸς αὐτῆς ... Ἡ σπουδὴ τῆς παιδαγωγικῆς πρέπει νὰ γίνῃ εἰς τὸν διδασκαλὸν ἔργον, εἰ δὲ μὴ, δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν τι ἐξ αὐτῆς.» Διὰ τοῦτο μετ' ἰδιαιτέρας χαρᾶς βλέπομεν πάλιν τὸ ἐμβριθὲς ἔργον τοῦ Λινδάνερου ἐκδιδόμενον, διότι φρονούμεν ὅτι διὰ τοῦ βιβλίου τούτου ἐκθέτοντος ἐν ἀπηκριβωμένῃ μορφῇ τὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην οὐ μόνον διδόνται πολύτιμοι συμβουλαὶ εἰς τὸ τί πρέπει νὰ γίνηται ἐν τοῖς σχολείοις πρὸς ὀρθὴν ἀνατροφὴν τῶν μαθητῶν, ὡς οὐδεὶς διδασκαλὸς ἄξιος τοῦ ὀνόματός πρέπει νὰ ἀγνοῇ, ἀλλὰ καὶ γυμνάζεται ὁ νοῦς τοῦ διδασκάλου εἰς ἐπιστημονικὴν ἐξέτασιν, ὀπλίζεται δὲ καὶ μὲ τὰς ἀναγκαίας γνώσεις ἐκ τῆς ψυχολογίας, λογικῆς καὶ ἠθικῆς, καὶ οὕτω προάγεται εἰς τὴν ὀρθὴν κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου, καὶ εἰς τὴν λελογισμένην χρῆσιν τῶν παιδαγωγικῶν μέσων. Ὁ κ. Παπαδόπουλος ἐκλέξας καὶ μεταφράσας τοιοῦτο ἔργον ἀπέβη εὐεργέτης τῆς ἐκπαιδεύσεως παρ' ἡμῖν συντελέσας διὰ τοῦ βιβλίου εἰς σεβαστὰς καὶ ἐμβριθεῖς σκέψεις περὶ τῆς μορφώσεως τῶν νέων καὶ ὑποδείξας ὅποια πρέπει νὰ γίνωσκη ὁ διδασκαλός, ἵνα καταστῇ ἄξιος τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀποστολῆς. Τοιοῦτο τὸ βιβλίον θὰ γίνῃ ἐλπίζομεν πάντων τῶν διδασκάλων ἀνάγνωσμα περισπούδαστον, ἐξ οὗ θὰ ἀρύωνται σοφίαν καὶ ἀγάπην πρὸς εὐσυνείδητον ἐκτέλεσιν ἔργου, οὗ ὑψηλότερον καὶ ἀγιώτερον δὲν δύναται νὰ γνωρίσῃ ἄλλο πᾶσα εὐγενὴς ψυχὴ.